

ŠOLSKA UČNA POT ŠKOCJANU – kulturna dediščina kraja

Trenutno se nahajate pred naša šolo, Osnovno šolo Frana Metelka Škocjan.

1. *naloga/razmislek: Po komu in zakaj se imenuje naša šola? Pa morda veste, koliko je stara? Kje so se otroci učili predtem? Ali veste, kdaj se je začelo šolanje v Škocjanu? Kdo je sploh kriv, da danes otroci hodite v šolo in da je to obvezno? Veste, da začetki šolanja v Škocjanu segajo že v leto 1821, ko so imeli nedeljsko šolo, leta 1852 pa so dobili enorazrednico?*
2. *Pri šoli poiščite odprto kamnito knjigo. Poznate črke zapisane na njej? Ste že slišali za metelčico? Preberite zgodbo, ki jo imate na kamnu? Je šlo? (Žaba in vol)*

Sedaj se odpravite na pot. Po hribu navzdol do pokopališča. Na desni strani boste opazili označeno sprehajalno pot, ki vas bo popeljala do perišča (mesta ob vodnem viru pod župniščem, kjer so nekoč prali perilo).

3. *naloga: Vesta, kaj je perišče in kako so pravil nekoč? Kaj pa pesem Pridne peričice? Se jo spomnite? Peli ste jo v vrtcu. Zapojte in zaplešite.*

Ko se označena pot pri glavni cesti konča, se ustavite. (Žal vozišče ni ustrezno opremljeno.)

4. *Ali lahko prečkate cesto? Kaj manjka na cestišču? Komu boste podali predlog za spremembo?*

Sedaj varno v spremstvu učiteljev prečkajte cesto. Po pločniku se sprehodite v smeri proti začetku kraja iz smeri Novo mesto.

5. *Ozrite se okoli. Poiščite stavbo, na kateri je detail iz slike 1. Poznate Varunov dvorec?*

Po ogledu dvorca nadaljujte pot mimo trgovine. Od tu lahko vidite dvoločni kamniti most. Prečkajte most. Pojdite do parkirnega prostora pri mercatorju.

6. *Ali veste, zakaj je pomemben kamniti dvoločni most in kje ga najdete? V občinskem grbu.*

Vrnite se prek mosta in pojdite po hribu navzgor do cerkve. Nasproti cerkve, na levi, lahko opazite kip dr. Ignacija Knobleharja. Tam vas bo v knjigobežnici, ki stoji za kipom, pričakalo darilo (knjižne kazalke).

7. Čigav kip je pred vami? Kdo je bil Ignacij Knoblehar? Dobro razmislite in povejte prijateljem, kaj veste o njem ali pa preberite na tabli, ki stoji levo od kipa.

Nadaljujte pot proti Metelkovini. Hodite po pločniku pod cerkviju.

8. Poglejte levo in desno. Poiščite detail na sliki 2. Ste našli? Pred vami stoji rojstna hiša dr. Ignacija Knobleharja s spominsko ploščo.

Sprehodite se mimo spomenika padlih borcev, ki stoji ob lekarni, na poti do Metelkovega doma.

9. Vaša zadnja naloga na današnji poti je, da poiščete detail iz slike 3. Ste našli?

Če pogledate naprej, je pred vami Metelkov dom, torej ste prišli do zadnje točke oziroma zadnje postaje. Verjamem, da ste razgibali noge, ob tem pa spoznali še nekaj kulturne dediščine kraja. Na poti nazaj se prav tako ozrite okoli, pot vas bo vodila mimo mnogih stavb kulturne dediščine npr. cerkev sv. Kancijana, sto let stare gostilne Marinčič, kozolca.

Hoditi po svetu z odprtimi očmi.

OSNOVNA ŠOLA

Danes na gričku nad jedrom Škocjana, pod Mastnim vrhom, stoji **Osnovna šola Frana Metelka Škocjan**. Šola je slavnostno odprla svoja vrata jeseni 1971. Vendar se je že zelo hitro pokazala prostorska stiska, zato je skozi leta sledilo več adaptacij. Leta 1989 so tako dodali nekaj novih učilnic, telovadnico in večnamenski prostor. Istočasno so pri šoli dogradili tudi vrtec. Šolo so v zadnjih letih ponovno obnovili, vrtec povečali. Danes v njej znanje nabira več kot 500 otrok. Pod okriljem škocjanske šole deluje tudi podružnična šola na Bučki.

Začetki šolanja v Škocjanu pa segajo že v leto 1821, ko so imeli nedeljsko šolo, leta 1852 pa so dobili enorazrednico.

Šolsko obvezo je leta 1774 zapovedala cesarica Marija Terezija v svoji šolski reformi.

Franc Serafin Metelko (1789–1860) je razvil svojo pisavo, ki jo zdaj imenujemo **METELČICA**, v njegovem času pa so jo pogosto imenovali tudi krevljica. Pisavo je javnosti predstavil leta 1825 v svoji slovnici. Nova pisava je bila odgovor na Kopitarjevo zahtevo: 1 glas = 1 črka (fonetični princip). Problema fonetične pisave se je Metelko lotil zelo temeljito. Pravzaprav še preveč, saj je ustvaril dosti več črk, kot jih slovenski jezik zares potrebuje. Izmisлил si je nove črke za sičnike in šumnike, posebne znake za *lj*, *nj* in *šč*, uvedel je ločevanje med ozkim in širokim *o* ter med ozkim, širokim in polglasniškim *e*. Zaradi prevelikega števila (nepotrebnih) črk in zaradi njihove čudne oblike se metelčica nikoli ni zares uveljavila. Tudi avtorji, ki so metelčico sprva podprli (npr. Slomšek), so hitro spoznali, da je precej nepraktična. Leta 1833 so tudi uradno prepovedali poučevanje metelčice v šolah in med Slovenci se je začela širiti gajica.

PERIŠČE v Škocjanu so včasih uporabljali za pranje perila in drugih pripomočkov za vsakdanje življenje. Uporabljali so ga lahko samo krajani Škocjana. Perišče stoji ob današnji sprehajalni poti, ki poteka pod župniščem. Mimo teče pritok potoka Radulje. Ko so žene prale perilo, so se otroci igrali v potoku.

Mati pokliče pridne dekliče (ljudska)

Mati pokliče pridne dekliče

“Hitro vstanite! Prat se mudi.

*Srajce, rokavce, rute in peče,
prte pober'te, prat se mudi.”*

*“Žehto končale, lug ste izprale,
le na perišče nesite sprat!*

*Ptičke vesele nam bodo pele,
ribice hoč'jo vas pozdravljat!”*

Peričice

*Poglejte ročice, poglejte roke,
poglejte kak' pridne peričice smo me.
Pa peremo, pa peremo po celi ljubi dan.
Pa peremo, pa peremo po celi ljubi dan.
Pa užemamo ...
Pa obešamo ...
Pa likamo ...*

VARAUNOV DVOREC (GLOBEVNIKOVA HIŠA)

Mogočna hiša na levi strani ceste, ki v Škocjan pripelje iz novomeške strani, je v Škocjanu bolj znana kot Globevnikova hiša. Stavba je tipičen primer trške arhitekture 19. stoletja. Sezidati jo je dal Pavel Varaun, rojen leta 1824 na Koroškem. Hiši se je po domače reklo Pri doktorju ali Pri padarju, saj se je Varaun ukvarjal z zdravilstvom in bil poznan kot uspešen domači zdravnik. K njem so se prihajali zdraviti bolniki iz vse Slovenije in celo iz sosednje Hrvaške. Enonadstropna hiša ima dekorativno členjeno obcestno fasado, njen osrednji del pa se na vrhu zaključuje s trikotnim čelom. Novoklasicistična fasada hiše predstavlja izjemen primer v dolenjskem podeželskem stavbarstvu. Na kamnitem portalu sta vklesani začetnici doktorjevega imena P. V. Nad portalom je balkon z železno ograjo. V zahvalo za dobra dela so hvaležni bolniki zdravniku na hišo v trikotno čelo vgradili Eskalop – pozlačen znak svetnika zdravja.

Domačija je proglašena za kulturni spomenik lokalnega pomena.

POTOK RADULJA IN DVOLOČNI KAMNITI MOST

Radulja je 33 kilometrov dolg potok, levi pritok reke Krke. Je najdaljši potok v Sloveniji. Na ozemlje občine vstopi v Zalogu in se pri Dobravi izlije v reko Krko. Tok Radulje po škocjanski občini je umirjen, reka riše zanimive okljuje, razgrinja svoje slikovito obrežje in v prepletu s kulturno krajino soustvarja podobo naših krajev. Dolina je bila v preteklosti pravcata dolina mlinov. Od Zaloga, prek Škocjana in Grmovelj pa vse tja do Dobrave, se jih je zvrstilo 14, družbo pa so jim delale tudi žage. Radulja s svojim obvodnim rastlinstvom daje zavetje številnim pticam in drugim obvodnim živalim.

Bregova Radulje v Škocjanu povezuje znameniti kamniti dvoločni most. Most se pne prek Radulje v dveh lokih, zaradi svojih dimenzij, oblike in izdelave pa sodi med redke še ohranjene tovrstne mostove na Dolenjskem. Na sredini mostu, ki se proti bregovoma znižuje, je razpelo. Most je kot zanimiv in redek tehniški spomenik obeležen tudi v občinskem grbu.

Cerkev sv. Kancijana in tovarišev mučencev

Cerkev s patrocinijem oglejskih mučencev se v Škocjanu omenja že leta 1306. Na mestu današnje cerkve je prvotno stala kapela zamorske Matere božje, kamor so hodili maševat z Otoka (Gutenwerd, Otok pri Dobravi). Po prenosu župnije z Otoka v Škocjan je kapela služila za kostnico, pod njo pa je bila tudi kripta. Graditelj današnje cerkve je bil župnik Štefan Jeršetič, čigar nagrobnik je v cerkvi pod pevskim korom. Prostorna banjasto obokana cerkvena ladja se prek visokega slavoloka previje v prezbiterij z visečo kupolo. Osrednji oltar je posvečen sv. Kancijanu in tovarišem mučencem. Pod pevskim korom se nahaja spominska plošča, posvečena misijonarju in raziskovalcu Belega Nila dr. Ignaciju Knobleharju.

Spomenik padlim borcem NOB stoji na ploščadi ob lekarni. Na spomeniku so imena 49-tih padlih borcev. Zraven njega je napisni kamen s posvetilom.

METELKOVINA

Metelkov dom ali Metelkovina nosi tako kot osnovna šola ime po rojaku Franu Metelku. Metelko je v svoji oporoki zapisal, da namenja določen znesek za nakup stavbe, kjer bo prebival kaplan in šolski učitelj. S tem je zagotovil osnovne pogoje za začetek šolstva v Škocjanu.

Danes je v prenovljenem domu krajevna knjižnica Škocjan, ki je enota Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto, ter večnamenska dvorana za razne kulturne prireditve in dogodke.

*Načrt poti ter naloge smo za vas pripravili učenci izbirnega predmeta
turistična vzgoja pod mentorstvom učiteljice Patricije Haler.*

Æcaba inz vøl

Æcaba je vidzla vøla na travnəkz, inz æelí nemu enaka bitz. Začne tædej svøjo gárba-sto kóæo napihzvátz, tar vpráwa svøje tovarišínje: Alz nésam takó velíka kakor vøl? Nész, ne, ji pravijo. Le we bol se napéna, tar vpraša: Sam zdé vándar velkzmu vølu enáka? Spet ji odgovore, de ne. Pa ne néma; za vso močjó se bol inz bol napéna inz razročz.

Nápzh v nesrečo parpravz. Kdor sam sebe pràv pozná, se néma čzmú napihzvátz.

SLIKA 1

SLIKA 2

SLIKA 3

